

A PEDAGÓGUSKÉPZÉS HATÁSFOKÁNAK VIZSGÁLATA ÉS EREDMÉNYEINEK HASZNOSÍTÁSA

(A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola hagyományos eredményességvizsgálatának hatása a tanárképző munkára.)

DR. ZOMBOR ZOLTÁN

(Közlésre érkezett: 1970. január 8.)*

Minden pedagógus komoly gondja, de egyben erkölcsi kötelessége is, hogy oktató és nevelő munkájának *közvetlen* hatásán túl, annak *közvetett*, távolabbi — esetleg már a *társadalmi* életben is ható — eredményeit megismerje, felmérje és értékelje. Izgalmas — vagy megnyugtató — ez már csak az önellenőrzés és saját pedagógiai munkájának folytatólagos, távlati tervezése szempontjából is.

Nálunk, a pedagógusképző intézmények oktatóinál ez a probléma jóval összetettebb, jelentősége is sokkal nagyobb, fontosabb. Azt kell ugyanis megvizsgálnunk, hogy hallgatóink a főiskolán szerzett *szaktudományi* és *elméleti* pedagógiai ismereteiknek, jártasságaiknak és készségeiknek alkotó jellegű *gyakorlati pedagógiai* alkalmazására mennyiben váltak éretté; tehát, hogy mint fiatal tanárok, hogyan állják meg helyüket: milyen pedagógusok és milyen közéleti emberek lettek.

Ugyanezeket a kérdéseket vetette fel a *Művelődésügyi Minisztérium* Pedagógusképző Osztálya is, amikor 1966-ban megvizsgálta az irányítása alá tartozó intézmények tevékenységét, pedagógusképző munkájának hatásfokát, s maguknak az intézményeknek is kötelességévé tette a saját munkájuk eredményességéről való alapos tájékozódást, sőt célfeladatul tűzte ki az eredményességvizsgálatok komplex tudományos módszereinek a kidolgozását is.

A mi intézményünk, a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola igazgatósága és oktatói kara az utóbbi néhány évben többféle eljárást tervezett és próbált ki erre vonatkozóan.

Mindenekelőtt azt vizsgáltuk, hogy a környező megyékben elhelyezkedett tanítványaink milyen *kezdeti nehézségekkel* küzdenek, milyen pozitív és negatív vonások tapasztalhatók a munkájukban, s ezek közül melyek azok, amelyek a *mi főiskolai munkánk* eredményességére vagy

* Közlésre javasolta: Szűcs László igazgató
Lektorálta: Miklósvári Sándor osztályvezető, Művelődésügyi Minisztérium

hiányosságaira vezethetők vissza, és melyek azok, amelyek a tanárképzés jelenlegi struktúrájából erednek.

A pontos és megbízható tájékozódás érdekében valamennyi érdekelt tényezőt megkérdeztük: a főiskolai szaktanszékeket, a környező megyék és járások művelődésügyi osztályvezetőit, szakfelügyelőit, az iskolák igazgatóit, sőt természetesen magukat az érdekelt egykori hallgatóinkat is.

Az írásbeli konkrét vizsgálatokon, felméréseken túl néhányszor csoportos személyes konzultációt, ankétot is szervezett a főiskola valamennyi „partnerével”, sőt Borsod megyéből megkapta a kezdő tanárok *iskolai minősítését* is.

A komplex felmérések és visszajelzések adatainak elemzése során kiderült, hogy *a legjobban bevált módszer* a felügyeleti hatóságokkal és az igazgatókkal, valamint az érdekelt egykori hallgatókkal való rendszeres *személyes tanácskozás*, továbbá a velük való levelező kapcsolat megszervezése.

A kezdő pedagógusok főbb problémáinak számbavétele

Munkánk eredményességéről való tájékozódásunk során elsősorban azokra a kérdésekre kerestünk feleletet, amelyek arra adnak választ, hogy hallgatóink a pedagógus pályán a reájuk váró pedagógiai, iskola-politikai és társadalmi feladataikat hogyan oldják meg. Pl.:

1. Mennyiben, milyen eredménnyel valósítják meg az *oktatási* reformtörvény irányelveit? Tehát:
 - a) Össze tudják-e oktató-nevelő munkájukat kapcsolni az élettel, a gyakorlat-
tal, a termeléssel?
 - b) Milyen hatásfokkal emelik tanítványaik általános és szakmai műveltségének színvonalát?
 - c) Milyen látható eredménnyel törekszenek arra, hogy a szocialista világnézet és erkölcs alapján jó hazafiakat, jellemes és törvénytisztelő állampolgárokat neveljenek, akik szeretik hazánkat, népünket, odaadással szolgálják a szocializmust, a békét, a népek testvériségének ügyét, építik a nép államát?
2. Mennyire ismerik és *alkalmazzák* az iskolareform-törvény dokumentumait, azaz
 - a) a Tantervet és Utasításokat, a Nevelési tervet, a Rendtartást, a szaktárgyi útmutatókat, módszertani leveleket, folyóiratokat?
 - b) Mennyiben élnek a kommunista tanári és emberi magatartás követelményei szerint?
 - c) Szükségét érzik-e a szakmai és ideológiai önképzésnek, és milyen mértékben törekszenek erre, továbbá általános műveltségük öntevékeny fokozására?
3. Hogyan, milyen kötelességtudással, *hivatásszeretettel* és pontossággal látják el a tanári hivatással járó adminisztrációs teendőket (pl. tanmenetkészítés, óravázlatok készítése, szemléltetőeszközök előállítása, gyűjtése, anyakönyvi és osztálynaplók stb. helyes és pontos kezelése)?
4. Hogyan látják el *osztályfőnöki* nevelő és adminisztrációs teendőiket? Mi okoz nekik ebben nehézségeket (pl. a munkaterv elkészítése vagy a konkrét nevelőmunka megszervezése, az osztályukban tanító tanárok munkájának koordinálása, az úttörőrajjal való együttműködés, az úttörőmozgalom segítése, a szülők közösségének kialakítása és az együttes nevelőmunkára való megszervezése stb.)?
5. Milyen hivatástudattal és eredménnyel vesznek részt a *népművelő ismeretterjesztő* munkában?
6. Elegendő-e a *szaktárgyi felkészültségük*, milyen hiányosságok tapasztalhatók náluk?

7. Hogyan ítélik meg a felügyeleti szervek a fiatal tanárok *pedagógiai felkészültségét*, lélektani, nevelésméleti, didaktikai stb. tájékozottságát és a gyakorlati tanításokra való előkészítésüket?
8. Általában mely területen tapasztalnak a kezdő tanároknál
 - a) előremutató, megnyugtató tényeket, és
 - b) mely területen nyugtalanító hiányosságokat?

Az előzőkben felsorolt — önmagunknak is állandóan feltett — kérdésekre kapott információinkat minden esetben *megosztottuk a minisztérium illetékeseivel* is. Ezeket a minisztérium egybevetette a saját országos tapasztalataival. Így jöttek létre egymás után azok az intézkedések, amelyek jelentősen hozzájárultak a tanárképzés jelentősebb fogyatékosságainak megszüntetéséhez, színvonalának emeléséhez, gyakorlatiassá, életszerűvé tételéhez.

Elrendelte a minisztérium többek között a *gyakorlati kiképzés* idejének egy félévvel való előrehozatalát. A *vidéki gyakorlatok* időtartamát a harmadával növelte. Rendezte a *szakmódszertanok* oktatásának függőben levő kérdéseit; vizsgával zárja le a stúdiumot. Biztosította azt is, hogy a hallgatók számára a szükséges példányszámban rendelkezésre álljanak az *iskolareform-törvény dokumentumai* és a nevelőmunkát nagymértékben segítő tanári, osztályfőnöki kézikönyvek, reformtankönyvek stb. Döntő jelentőségű változást jelentettek azok az intézkedések is, amelyek az *úttörővezetésre* és az *osztályfőnöki* munkára való alapos elméleti és gyakorlati kiképzést biztosítják. Ezen túlmenően a minisztérium nagy összegeket utalt ki meghatározott célokra: a szaktanszékek, elsősorban a neveléstudományi és pszichológiai laboratóriumok felszerelésének kiegészítésére, korszerű, új audiovizuális oktatási eszközök beszerzésére stb.

A hiányosságok felszámolása érdekében tett minisztériumi és főiskolai intézkedések

Az elmúlt években végzett felméréseinkkel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy ezeknek adatai általában az *5—8 évvel ezelőtt végzett tanárookra vonatkoznak*, tehát azokra, akik 7—10 évvel ezelőtt voltak hallgatói főiskolánknak. Bár a szórványos elmarasztalások zöme is természetesen reájuk vonatkozik, mégis *egybevetettük adatainkat a jelenlegi helyzettel* is, és így törekedtünk egyrészt a minisztériumi rendelkezések alapján, másrészt öntevékenyen a tőlünk függő hiányosságok fokozatos megszüntetésére.

A reformdokumentumok megismertetése

Az említett jelzések jogosan kifogásolták, hogy különösen a régebben végzett kezdő pedagógusok egy része nem ismerte eléggé az *oktatási reformtörvény* alapvető *dokumentumait*. A reformtörvény általános *irányelveinek* szellemében végezték ugyan ők is oktató-nevelő munkájukat, de mégis határozottan megállapítható volt, hogy a Nevelési tervet,

a Tantervet, különösen annak utasításait vagy például a Rendtartást nem tanulmányozták kellő alaposággal.

Ez a kritika helytálló is volt.

A probléma főképpen onnan eredt, hogy a didaktikai előadások és szemináriumi gyakorlatok keretében erre a neveléstudományi tanszéknek a szűk időkeretben alig volt lehetősége, a szaktárgyi metodikák főiskolai oktatóinak pedig — vizsgakötelezettség híján — nem volt módjuk a számonkérésre. Mivel a jelölteknek ezekről a kérdésekről csak tanulmányaik befejezésekor, az *államvizsgán* kellett beszámolniuk, többségük úgy kezdte meg a IV. évfolyamon a tanítási gyakorlatait, hogy a hónapokkal előbb tanult anyagot *rendszeresen* nem ismételte át, mert hiszen vizsga vagy beszámolási kötelezettség *nem kényszerítette* erre...

Ezt a hibaforrást szünteti meg az a *miniszteri rendelkezés*, amely most már előírja, hogy *a jelölt a tanítási gyakorlatok megkezdése előtt vizsgát tegyen* a szaktárgyi metodikából, amelynek szerves része a reformdokumentumok ismerete. Miután — a jelzések alapján — ennek szükségességét magunk is beláttuk, a saját hatáskörünkben már a rendelkezés előtt is gondoskodtunk róla, hogy egyetlenegy hallgató se hagyhassa el főiskolánkat anélkül, hogy ne adna számot szaktárgya tantervi anyagának és utasítási részének ismeretéből. Hasonlóképpen gondoskodunk arról is, hogy legalább az *iskolaszervezetten* keretében megismerjék a Rendtartás legfontosabb fejezeteit.

Metodikai tanulmányaik és gyakorlati kiképzésük során viszont már nem csupán megismerik, hanem rendszeresen *használják* is az összes reformtankönyvet.

A korszerű oktatási eszközök és módszerek megismertetése és alkalmazása

Régebben végzett hallgatóink oktató-nevelő munkájával kapcsolatban *szórványosan* felmerült az a jogos kifogás is, hogy pedagógiai tudásuk *elméleti* jellegű, oktató-nevelő munkájukat pedig bizonyos fokú *konzervatívizmus* jellemzi. Nem ismerik eléggé a legújabb módszerjavító törekvéseket, az oktatási folyamat korszerűsítésére vonatkozó szakirodalmat, nem eléggé tájékozottak például a programozott oktatás elméleti és gyakorlati kérdéseiben. Általában a megszokott, járt utat, az egyszerű, szinte sablonos, receptszerű megoldásokat keresik és alkalmazzák.

A kritikát — amely, ismételjük, csupán a *hallgatók egy töredékére* vonatkozott — jogosnak tartjuk. A kifogásolt tények fő oka a nagyrészt teljesen elavult és koordinálatlan főiskolai jegyzetekre, másrészt főiskolai könyvtárunk néhány év előtti súlyos hiányosságaira vezethető vissza.

A hibák kiküszöbölése érdekében a *minisztérium* a maga részéről már eleve *intézkedett*: valamennyi pszichológiai és pedagógiai stúdiumhoz — beleértve a szakmódszertanokat is — korszerű, *új tankönyveket* írat, amelyeket tartalom, terminológia, módszer és szerkesztési elvek tekintetében összehangoltat.

Az új tankönyvek megjelenéséig azonban mi magunk is biztosítottuk

a hibák kiküszöbölésének elemi feltételeit: a főiskolai nagykönyvtár számára megvásároltuk mindazokat a műveket, amelyekből a hallgatók az új tankönyvek és jegyzetek megjelenéséig megfelelő tanári irányítás mellett tanulmányozhatják a korszerűsítésre vonatkozó gazdag, modern szakirodalmat.

A hallgatók már a II. éves neveléstudományi és didaktikai szemináriumokon saját kezükbe véve *közvetlenül* is megismerik ezeket a tanulmányokat, másrészt a szemináriumokhoz csatlakozó gyakorlóiskolai *bemutató tanításokon* közvetlenül is *látják és tanulmányozzák* a korszerű nevelési és oktatási módszereket. A szak módszertani órák és gyakorlatok keretében pedig *maguk is megpróbálkoznak* programok, feladatlapok, csoportfoglalkozási tervek készítésével. Mindezek betetőzésekként a IV. évfolyam második felében a vidéki gyakorlat után a pedagógiai szemináriumon megtörténik minden korszerűsítési törekvés végső áttekintése, értékelése.

A neveléstudományi tanszékkel koordináltan a *gyakorlóiskola* is folyamatosan figyelembe veszi a jelzéseket: a II. éves hallgatók neveléstudományi és didaktikai előadásaihoz és szemináriumaihoz csatlakozó *bemutató tanítások* rendjét például évről évre úgy állítja össze, hogy a hallgatók előtt valamennyi (hagyományos és korszerű) módszer, eszköz, órátípus bemutatására sor kerüljön, beleértve az iskolarádió és az iskolatelevízió adásainak felhasználását is.

Vezető tanáraink azt is szorgalmazzák, hogy a IV. éves hallgatók tanítási gyakorlataikon maguk is kipróbálják és gyakorolják a *korszerű* oktatási eszközöket, és módszeres eljárásokat. Ezenkívül különös gondjuk van arra is, hogy a jelöltek rászokjanak a reformdokumentumok, elsősorban a Nevelési terv, továbbá a Tanterv és Utasítások, valamint a Rendtartás állandó *felhasználására*. Az iskolai életre való alaposabb előkészítés érdekében szervezetteren tanulmányozzák a gyakorlóiskola házi rendjét, a munkatervet, az *iskolai adminisztrációt* és dokumentációt, a tanulókról készített osztályfőnöki feljegyzéseket stb.

Néhány jelzés utalt ugyanis arra, hogy a kezdő tanárok nem ismerik elég alaposan az iskolai dokumentációval kapcsolatos feladatokat, sokszor hibásan, felületesen töltik ki a különböző nyomtatványok rovatait és *húzódoznak az adminisztrációtól*.

Bár véleményünk szerint az adminisztrációs munkára való előkészítés nem tekinthető szorosán vett tanárképzési feladatnak, mégis egyrészt az iskolaszervezetbeni előadások keretében, másrészt pedig a tanítási gyakorlaton alkalmat találunk arra, hogy a dokumentáció, az anyakönyvek, előmeneteli és osztályozó naplók stb. vezetésének pontosságára felhívjuk hallgatóink figyelmét. A szakmetodikák tanárai pedig a gyakorlóiskolai vezető tanárokkal együtt a munkaterv-, tanmenet- és óravázlat-készítés technikájába is bevezetik őket.

A gyakorlati életre való jobb előkészítést a neveléstudományi tanszék azzal is igyekszik biztosítani, hogy *vidéki gyakorlatra* — a megyei művelődési osztályokkal egyetértésben — csak *kiváló vezető tanárokhöz*

bocsát jelöltek. Ezenkívül mind a vidéki vezető tanárok, mind a jelöltek számára olyan időszerű és korszerű feladatokat, megfigyelési szempontokat ad, amelyek a gyakorlatok optimális kihasználtságát eredményezik.

A hallgatók előkészítése az ifjúsági mozgalmi és az osztályfőnöki nevelőmunkára

A legtöbb jogos régebbi kifogás hallgatóinknak az osztályfőnöki és ifjúsági mozgalmi munkára való előkészítésével kapcsolatban hangzott el.

Mivel ez nemcsak helyi, hanem országos probléma volt, sőt a legutóbbi (IX.) pártkongresszus is foglalkozott vele, ezért a Művelődésügyi Minisztérium Pedagógusképző Osztálya soron kívül rendezte ezt a kérdést: 1967. szeptember 13-án kelt 58 635 67. IX. sz. rendelete az eddigi nevelési, illetve úttörőmozgalmi gyakorlatokkal koordináltan, de a jelenlegi óratervi keretben, a IV. félévben heti 2 órában biztosítja az osztályfőnöki ismeretek elméleti és gyakorlati elsajátítását.

A rendelkezés meghatározza mind az elméleti anyag programját (tantervét), mind az általános iskolákban és a szemináriumokon elvégzendő gyakorlati feladatokat. Ezenfelül a főiskolák egységes szellemű eljárásának biztosítása érdekében kijelöli a felhasználandó dokumentumokat, forrásműveket is. Végül külön mellékletben szabályozza az osztályfőnöki ismeretek elméleti anyagának részletes tematikáját. (L. 58 838/1967. IX. sz. r.)

A minisztériumi rendelkezések végrehajtása, az előírt elméleti anyag megismertetése kezdetben meglehetősen sok gyakorlati problémát vetett fel.

A legfőbb nehézség mindenekelőtt az volt, hogy az ún. reformdokumentumok akkor még nem álltak elegendő példányban a hallgatók rendelkezésére.

A másik nehézséget az okozta, hogy mivel az osztályfőnöki tevékenység komplex tanulmányozását célzó munka közvetlen irányításával és helyi szervezésével az egyetlen gyakorlóiskolánkat tovább terhelni nem lehetett, külső segítséget kellett kérni az Egri Városi Tanács V. B. Művelődési Osztályától: engedélyezze, hogy Eger 12 általános iskolájába a legjobb osztályfőnökökhöz hallgatókat osszunk be a félév tartamára. Ez azonban — bár az osztályfőnökök és igazgatóik is lelkesen vállalták a munkát — újabb problémákat vetett fel.

A széles körű szervező munkára fizetett gyakorlatvezetői segítséget — megfelelő keret hiányában — nem kaphattunk (az osztályfőnökök is minden díjazás nélkül látták és látják el a munkát). Ezért — kényszerhelyzetünkben — az iskolákkal és az érdekelt osztályfőnökökkel való állandó és rendszeres kapcsolat megszervezése és fenntartása érdekében az erre önként vállalkozó hallgatókból aktívahálózatot szerveztünk. Ezek az aktívák — hallgatótársaikkal együtt — rövid idő alatt otthonosan és öntevékenyen mozogtak mind az igazgatói irodákban, mind a tanári szobákban, mind a gyermekek között.

Munkafüzet a hallgatók szemináriumi tevékenységéhez

A neveléstudományi tanszéknek az volt az álláspontja, hogy a miniszteri rendelkezés optimális végrehajtása érdekében a hallgatók számára olyan konkrét feladatokat kell kijelölni, amelyek mindenképpen *végrehajthatók*, de egyben minimális adminisztrációval *ellenőrizhetők* is.

Erre a célra *dr. Király Gyula* főiskolai adjunktus *munkafüzetet* szerkesztett, amelyet sokszorosítva minden hallgató kellő időben megkapott. Ebbe a hallgatónak be kellett jegyeznie, hogy melyik általános iskola melyik osztályfőnökéhez kapott beosztást, majd fel kellett sorolnia a meghatározott, részben határidős egyéni feladatokat és a külön megbízás alapján végzendő munkáját, hogy jól át lehessen azt tekinteni az értékeléskor.

A munkafüzet kiemelhető *munkalapokat* tartalmaz. Minden feladat számára kettőt, hogy az indigóval készített másodpéldányt a feladat elkészítése után a hallgató a szakcsoportfelelősnek 48 órán belül átadhassa. Ezt az évfolyamfelelős a tanszéken gyűjti és rendszerezve tárolja. Az eredeti példányokat mindenki a munkafüzetében őrzi, hogy a gyűjtött tapasztalati anyagot a szemináriumokon felhasználhassa, továbbá, hogy a félévi gyakorlati jegy megállapításakor és majd az államvizsgán is bemutathassa.

A feladatokat *dr. Király Gyula* a miniszteri rendelkezések alapján állította össze. Munkafüzetében az alábbi módon sorolta fel és részletezte azokat.

1. feladat — Családlátogatás

Együtt történik az osztályfőnökkel. Választani kell egyet az alábbi típusok közül: „nagyon jó”, „problémátlan”, „hátrányos helyzetű”, „veszélyeztetett” gyermekek családjai.

Szemponatok:

(az elméleti ismeretek figyelembevételével)

- a) Személyi adatok: A családlátogatás spontán szükségessége: a szülőkkel konkrétan megbeszélendő téma.
- b) A megismert környezet és annak hatásai a gyermekre: a látogatás eseményeinek rövid leírása.
- c) Észrevételek a témával, a család viselkedésével, az osztályfőnök magatartásával kapcsolatban (hangnem, gondolatvezetés stb.).
- d) Mennyiben vitte előbbre a családlátogatás az adott probléma megoldásának ügyét?
- e) Az osztály és az osztályfőnök munkájának eddigi ismerete alapján észrevételeim az osztályfőnök és a szülők kapcsolatáról.
- f) Egyéb észrevételek; megjegyzések.

2. feladat — Osztályfőnöki óra tartása

- a) Az óravázlatot — az előadás, jegyzet és a szemináriumi megbeszélés figyelembevételével — az osztályfőnök tanácsai szerint kell elkészíteni. Nem formális *tervezet* kell, hanem az órán használható vázlat.
- b) Az óra után az osztályfőnökkel együtt elemezni kell az órát tartalmi és módszertani szempontból.
- c) A vázlatra rá kell vezetni a hallgató önbírálatát, az osztályfőnök részletes értékelését és az osztályzatot.

3. feladat — Részvétel szülői munkaközösségi értekezleten

- a) Időpont, hely, téma.
- b) Az értekezlet leírása. Az osztályfőnök (előadó) beszédének tartalma, vázlata, stílusa, színvonala. A szülők aktivitása. Az értekezlet eredményessége, hatása.
- c) Egyéb megfigyelések, elképzelések, megjegyzések.

4. feladat — Fegyelmi eset elemzése

Ha van időszerű eset: részt kell venni annak lefolytatásában, tárgyalásában, és feljegyzéseket kell készíteni róla.

Ha nincs: úgy régebbi fegyelmi jegyzőkönyv(ek) alapján kell legalább egy elemzést elvégezni.

A feljegyzések szerkesztése, gondolatkörei:

- a) a tényállás, a fegyelmi vétség, a körülmények;
- b) a vizsgálat módszereinek elemzése;
- c) a döntés elemzése a gyermek további fejlődése, vagy más, ezzel összefüggő pedagógiai szempontból;
- d) egyéb észrevételek.

5. feladat — Szemináriumi referátum

- a) A szemináriumokon az előadások elméleti anyagának nyomon követése történik oly módon, hogy az adott iskola gyakorlatát az elméleti anyag tükrében elemezzük.
- b) A gyakorlatban szerzett tapasztalatait a szemináriumi csoport kollektív munkával gyűjti, s az így gyűjtött adatok felhasználásával készül az elemző referátum, amelyet egy vagy több hallgató dolgoz fel és tart meg. Referátumot a félév folyamán minden hallgató tart.
- c) A mindenkori referátum készítője tehát
 - a referáló társaival együtt részt vesz az oktató által tartott konzultáción;
 - összeszedi a szemináriumi csoport tagjaitól a csoportmunkában kapott feladatokról készített feljegyzéseket;
 - a konzultáció értelmében elkészíti referátumát, és előadja a szemináriumon;
 - a feladatlapon rögzíti a szemináriumon a referátumával kapcsolatban elhangzott megjegyzéseket, egyéni észrevételeit;
 - a referátum teljes anyagát, valamint a csoportmunka feljegyzéseit neki átadó hallgatók névsorát a feljegyzésekkel és saját feladatlappal együtt átadja a szemináriumvezető főiskolai oktatónak.

6. feladat — Csoportmunkában való részvétel

(Anyaggyűjtés a szemináriumi referátumokhoz) — 1–5. feladat —

- a) Az adatok gyűjtése előtt alaposan át kell nézni az azokkal kapcsolatos elméleti anyagot, irodalmat.
- b) A gyűjtött adatokat a megbeszélte határidőre kell a referátum készítőjének átadni.
- c) A munkalapra csak a gyűjtött témát kell feljegyezni; az adatokról összeállított feljegyzéseket külön lapon kell odaadni annak a hallgatónak, aki a szemináriumi előadást tartja.

7. feladat — Zárthelyi dolgozat

A félév folyamán *egy alkalommal* néhány kérdésre adott válasz formájában minden hallgató tanúságot tesz az osztályfőnöki munkában való jártasságát illetően.

E kis dolgozat megírása külön feladatlapon történik.

8. feladat — Évfolyamdolgozat

- a) Témaválasztás és a dolgozatról való egyéni konzultáció még februárban.
- b) A munkafüzetben rögzítendő: az elkészített évfolyamdolgozat rövid vázlata és a szerző saját értékelése.

- c) A dolgozat elkészítendő két példányban. Az egyik példány a tanári értékelés után visszakerül tulajdonosához.

d) Beadási határidő: május 1. napja.

9. feladat — Egyéb feljegyzések

1. Külön megbízatások minden esetben önkéntes vállalás, illetve a szakcsoport megbízása alapján végezhető.
2. Ugyancsak külön értékeli a szemináriumvezető az egyéni ötleteket, az önállóan kezdeményezett munkákat is. Végrehajtásuk előtt azonban konzultáció ajánlatos.

A gyakorlatok jelentősége a hivatásra nevelés szempontjából

A munkafüzet első négy feladata — mint látjuk — az iskolai élet problémáinak kellős közepébe kényszeríti bele hallgatóinkat.

A felügyeleti szervektől és volt hallgatóinktól is tudtuk, hogy a kezdő pedagógusok némelyikének mennyi kínos nehézséget okoz például az első szülői értekezleteken való szereplés, vagy a szülőkkel a kapcsolat felvétele. Azt is tudjuk, hogy a kezdőnek milyen nehéz dolog a családlátogatáskor az iskolával szemben közömbös vagy éppen ellenséges érzületű és magatartású szülővel való beszélgetés elindítása.

Ennek kiküszöbölésére nagyon jó alkalmat szereznek és jó példát láthatnak, amikor az osztályfőnökkel együtt látogatnak meg egy-egy szülőt, vagy amikor részt vesznek az osztály szülői értekezletén. Egyik esetben sem lehetnek a jelenetnek passzív szemlélői, mert előzetesen nekik is fel kell készülniük a maguk megfigyelési szempontjai szerint, és nagyon meg kell figyelniük mindent ahhoz, hogy a beszámoló konkrét legyen, és a megfelelő dokumentumok ismeretéről is bizonyítékot szolgáltatasson.

A miniszteri rendelet megkívánja, hogy lehetőleg maguk a hallgatók is tartsanak a szülők számára pedagógiai tárgyú előadást (szemináriumi csoportonként legalább két hallgató), amit meg kell vitatni és értékelni. Mivel ez — többek között — szervezési nehézségeket is okozott volna, eltekintettünk tőle, s helyette — a minisztérium engedélyével — bevettük, hogy ilyen, a szülők pedagógiai kultúrájának emelését célzó előadást a nevelélméleti, didaktikai és népművelési szemináriumokon készítsenek, mégpedig félévenként egyet-egyét. Ezt mutassák be a szemináriumokon, és elemezzék is.

A gyakorlati feladatokkal kapcsolatban vitát váltott ki, hogy hallgatóinknak *osztályfőnöki* óra tartását is javasoltuk. Tulajdonképpen ezt tekintettük gyakorlati tevékenységük *betetőzésének*, legvégső és legigényesebb feladatának, amire csak akkor kell vállalkozniuk, amikor a szakvezető osztályfőnökükkel erre az időt *megérettnek* tartják, amikor az osztállyal, az úttörőrajjal alaposan megismerkednek és „megbarátkoznak”.

Hallgatóink *hivatástudatát*, ambícióját erőteljesen növelte, a nevelői pálya és az osztályfőnöki nevelőmunka iránti érdeklődését nagymértékben felkeltette ez a rendkívüli feladat. Nagy gonddal tanulmányozták az osztályfőnöki órákkal kapcsolatos szakirodalmat, a nevelélméletnek a

közösségi nevelésre vonatkozó fejezeteit, az oktatási folyamat korszerűsítésére vonatkozó elképzeléseket. Szabad idejükben többször is ellátogattak osztályfőnöki órákra, tanácskoztak az osztályfőnökkel, a neveléstudományi tanszék tagjaival, szemináriumi csoporttársaikkal. Meghallgatták tapasztalataikat, tanulmányozták óravázlataikat, sűrűbben részt vettek az úttörőraj foglalkozásain stb. Végül pedig heteken át szorgalmasan gyűjtötték az „anyagot”, irodalmi forrásszemelvényeket, szemléltetőeszközöket, magnószalagokat, filmeket stb., amelyeket az órájukon bemutatni szándékoztak. Még a *didaktika* tanulására is kedvező hatással volt ez a lázas készülődés, mert hiszen rájöttek, hogy félig-meddig tanítási óráról van szó.

Az osztályfőnöki óra metodikájával kapcsolatban egyébként azt tanácsoltuk nekik, hogy annak beszélgetés jellegét adjanak. Ezért olyasféle témákat válasszanak, mint például a szabad idő helyes felhasználása, a kedvelt játékok és szórakozások, a napirend, a szép tanterem, a személyi higiénia kérdései, az alkoholfogyasztás és dohányzás ártalmai, a helyes viselkedés, a közlekedési szabályok, az úttörőélet szépségei, a táborozások, közös kirándulások együttes élményei, a rádióhallgatás, televíziónézés stb. Ennek ellenére szívesen vállalkoztak komoly „kötött” *etikai* témákra is, amelyeket megfelelő alapos előkészület után *meglepően színvonalasan* oldottak meg.

A munkafüzethez tartozó feladatlapok

Az előzőkben már ismertetett munkafüzethez külön sokszorosított mellékletet is kapott minden hallgató. Ebben a saját maguk és a közös szemináriumi foglalkozások számára végzendő anyaggyűjtéshez kapnak kézzelfogható, pontos tájékoztatást arra nézve, hogy az iskolákban az igazgatók és az osztályfőnökök segítségével témánként milyen anyagot és hogyan gyűjtsenek. Idézzük:

I. szeminárium

Téma: az osztályfőnöki dokumentumok felhasználása az egri sz. ált. iskolában.

1. A napi sajtóval kapcsolatban. Milyen folyóiratok járnak az iskolába? Kezelésük módja, rendszere. Milyen folyóiratok járnak a nevelőknek; ki, hogyan tudja hasznosítani ezeket munkájában?
2. A Rendtartás példányszáma, helye, használati módja, ismertsége.
3. A Tanterv és Utasítás használata a nevelők, osztályfőnökök tapasztalatai szerint.
4. Milyen egyéb, az osztályfőnöki munkával kapcsolatos irodalom található az iskolában? Annak felhasználása. (Szakkönyvek.)
5. A Nevelési terv elméleti és gyakorlati felhasználása a kartársak véleményei alapján.
6. A felügyeleti szervek (MüM, megyei, városi szervek) és az osztályfőnöki munkaközösség által kiadott dokumentumok tartalma, felhasználásának módja.
7. Az iskola igazgatója által hozott intézkedések, az iskolai osztályfőnöki munkaközösség határozatai; azoknak végrehajtása — a nevelőkkel folytatott interjúk, beszélgetések alapján.

II. szeminárium

Téma: Az osztályfőnöki órák tartalmi és módszertani problémái.

1. Feljegyzések az osztályfőnöki órákon végzett egyéni hospitálásokról.
2. Az osztályfőnöki tanmenetek készítésének módjai; a témák forrásai, a Nevelési terv, valamint a Tanterv és Utasítás felhasználásának szokásai, módszerei; a tanmenetek rovatai; a tanmenet összevetése a raj munkatervével. Az alkalmazott szemléltetések típusai, módszerei. A gyermekek aktivizálására tervezett módszerek, megoldási formák.
3. Az óravázlatok (fontos minél többet áttanulmányozni!) készítési módszerei, tartalma, használati módja.
4. A gyermekek véleménye. Pl. miért szeretik az osztályfőnöki órákat? Miket tanultak az osztályfőnöki órákon? Ki, mivel készült már az osztályfőnöki órára? (Mondja el!)
5. Az osztályfőnöki órák legfőbb gyakorlati problémái, a nevelők véleménye alapján.

III. szeminárium

Téma: Az osztályfőnök kapcsolata a nevelés különböző tényezőivel.

1. Az osztályfőnök legfontosabb problémái a következőkkel kapcsolatban: úttörő-raj, őrök, ifivezetők stb., napközi otthon, kultúrház, SZMK, sportszervek, sportkör, szakkörök, énekkar.
2. Az osztályok SZMK munkaterveinek elemzése.
3. A rajok munkaterveinek elemzése.
4. Interjú az osztály SZMK elnökével. Pl.: Hogyan ismeri az osztály legfontosabb problémáit? Miben tud az SZMK segíteni, hogyan akar közreműködni? Jelenleg milyen problémák foglalkoztatják az SZMK-t? Hogyan tudják a szülőket a legfontosabb feladatok elvégzésére mozgósítani? Hogyan tartják a kapcsolatot az osztályfőnökkel? Esetleg gyűjtés arról, hogyan segíti az SZMK a raj munkáját.
5. A napközi otthon vezetőjének gyakorlati problémái a különböző osztályok tanulóival kapcsolatban.
6. A csoportvezető hogyan látja a raj és az osztály munkájának az összefüggéseit? Hogyan tükröződik az osztályfőnök munkája a csapat (rajok) életében? Milyen konkrét problémák és megoldási formák vannak ezzel kapcsolatban?

IV. szeminárium

Téma: A közösségi nevelés problémái.

1. Interjú az osztályfőnökkel. Mióta vezeti osztályát? Hogyan lehet bizonyos fejlődési szakaszokat megállapítani osztálya közösségi fejlődésében? Főbb egyéni és közösségi vonatkozású konfliktusok (esetelemzések) osztályában. Jelenlegi véleménye osztályáról, mint gyermekközösségről.
2. Interjú az őrsvezetőkkel. Az őr alakulása, egyetértés az őrben. Milyen vezetési gondjai vannak? Hogyan tervezi a foglalkozásokat? Milyen segítséget kap az osztályfőnöktől, jelenleg miben vár segítséget? (Minél több esetelemzést!)
3. Az osztály és a raj dokumentumainak átnézése. A rajnapló, tanári feljegyzések, őrsi naplók, egyéb dokumentumok (jelentések stb.). Az egészről az osztály közösségi fejlődésével kapcsolatban leszűrhető következtetések.
4. Interjú az osztályban tanító szaktanárokkal. Az osztályközösség értékelése. Saját tevékenysége az osztály közösségi nevelésében. Jelenlegi tennivalók (véleménye szerint).
5. Interjú az igazgatóval vagy igazgatóhelyettessel az osztály közösségi életéről, értékeléséről.

V. szeminárium

Téma: A közösségek és a tanulók jellemzésének problémái.

1. Interjú az osztályfőnökkel. Milyen fő gondok, problémák vannak a tanulók jellemnevelésével kapcsolatban? (Esetelemzések, leírások.)
2. Ellenőrzőkönyvi bejegyzés-típusok gyűjtése, elemzése. (Osztályonként.)

3. A tanulókról készített jellemzések elemzése. Szerkezetük, főbb gondolatköreik, az adatgyűjtések módszerei, adminisztrációja.
4. A különböző adatgyűjtő módszerek, eszközök elemzése. (Osztályfőnöki füzetek, feljegyzések stb. típusai.)

VI. szeminárium

Téma: A pályaválasztás problémái.

1. A gyermekek megkérdezése alapján osztályterkép készítése arról: a) milyen pályákra készülnek a gyermekek, b) a 8. osztály után hol folytatják tanulmányaikat? Közvetlen teendőik? (Miért, mi a motívum, hogyan képzelik stb?)
2. Az osztályfőnök
 - a) véleménye a gyermekeknek a választott pályára való alkalmasságával kapcsolatban,
 - b) elvi és gyakorlati problémái, konkrét teendői a 8. osztályosok pályaválasztásával és pályairányításával kapcsolatban.
3. Tájékozódás a szülők (SZMK) körében.
 - a) A körzet jellege (foglalkozás és általános műveltség szerint).
 - b) Milyen foglalkozási ágak, pályák szerepelnek főleg a körzet érdeklődésének középpontjában?
4. Központi és igazgatói intézkedések, rendelkezések a pályairányítással kapcsolatban.
5. A pályaválasztással és irányítással kapcsolatos irodalom áttekintése.
6. Az úttörőraj, valamint az őrök pályairányításával kapcsolatos tevékenysége.

VII. szeminárium

Téma:

- a) A szexuális nevelés problémái.
- b) A gyermekvédelem kérdései.

Esetelemzések:

1. az osztályfőnökkel (jelenlegi és régebbi osztályában),
2. az iskolaorvossal,
3. szülőkkel.
4. Amennyiben néhány gyermekkel a kialakult megértő viszony megengedi: gyermekekkel való beszélgetés alapján.

Az iskolában megfigyelhető főbb általános jelenségek (biológiai, erkölcsi, divat stb.) vonatkozásában. A szexuális nevelés leginkább alkalmazott formái, módszerei.

- b) A Gyermek- és Ifjúságvédelmi Intézet kiadványainak áttekintése, főbb intézkedéseinek feljegyzése, az iskolában ezzel kapcsolatban hozott esetleges intézkedések.

Túlkoros gyermekek problémái az osztályközösségben.

Veszélyeztetett és nehezen nevelhető gyermekek az osztályban.

Hátrányos helyzetben levő gyermekek az osztályban.

1. Konkrét esetelemzések,
2. osztályfőnöki gondok, pedagógiai megoldások,
3. az SZMK ezekkel kapcsolatos munkái,
4. az úttörőraj ezekkel kapcsolatos teendői.

Az előzők során ismertetett feladatok tehát — mint látjuk — szinte rákényszerítik a hallgatókat arra, hogy az iskolai életnek az osztályfőnöki munkával összefüggő *valamennyi* kérdését *részleteiben is* alaposan megismerjék. Az adatok összegyűjtése során betekintést nyertek az iskolának még a „kulisszatitkaiba” is. A feladatlapokon olyan „kényes” kérdések is szerepeltek, mint pl. a folyóiratok, a Tanterv és Utasítások, Nevelési terv felhasználása, a tanmenet és az óravázlat, az osztályfőnöki munkaterv, az úttörőmunka problémái. Ezek első tekintetre elgondolkoztatták az iskola illetékeseit. Mivel azonban a kiemelkedő munkát végző osztály-

főnökökhöz osztották be hallgatóinkat az igazgatók, azért ők (akiknek tehát volt mivel akár „dicsekedniük” is) szívesen mutatták meg, adták át tanulmányozás céljából írásos dokumentumaikat (tanmeneteiket, munkatervüket, a tanulókról készített feljegyzéseket stb.).

Az iskolák és a felügyeleti szervek segítsége

Az igazgatók többsége örömmel fogadta hallgatóinkat. Nemcsak azért, mert — mint ezt hangoztatták is — megtisztelő kötelességüknek tartják, hogy a tanárképzést aktívan segítsék, hanem azért is, mert ez tantestületüket is mintegy rákényszeríti az alaposabb önképzésre, az igényesebb munkára, továbbá arra, hogy még a legjobban felkészült tanárok is újra áttanulmányozzák, felfrissítsék mindazokat a tudnivalókat, amelyeket az oktatási reform dokumentumai javasolnak vagy előírnak.

Ez azonban csak úgy volt lehetséges, hogy Egerben jó munkatársakra találtunk. Nélkülözhetetlen segítséget jelentett a felügyeleti szervek, az igazgatók részéről nyújtott messzemenő támogatás, mindenekelőtt pedig az osztályfőnökök hivatástudattal, szakértelemmel és megértő segítőkészséggel, sőt szeretettel való hozzáállása ehhez a munkához.

A hallgatóink számára tartott foglalkozásokon, bemutató osztályfőnöki órákon — különösen az első időkben — az igazgatók csaknem kivétel nélkül mindig jelen voltak éppen úgy, mint mindazok a testületi tagok, akik arra az időre szabaddá tudták tenni magukat. Az órák elemzésében igen aktívan vettek részt, sőt egyre többen kérték, hogy a főiskolai szeminárium foglalkozásokon is jelen lehessenek.

*

Ez a miniszteri rendelkezés is tehát jelentős lépéssel előrevitte a tanárképzést: döntő módon hozzájárult ahhoz, hogy a főiskolákról ezután kikerülő fiatal pedagógusok osztályfőnöki nevelőmunkája színvonalasabb legyen.

Végeredményben erősítette a tanárképzés területén az *iskolaközpontú*, ezen belül pedig a *nevelésközpontú* szemléletet. De szerencsés olyan vonatkozásban is, ami általában már *a felsőfokú oktatás metodikáját illetően is előremutat*: az elméleti előadások primátusa helyett a szeminarizálást és az *önálló* gyakorlati tevékenységet helyezi előtérbe.

A főiskolai Nevelésmódszertani Kabinet létrehozása

Az osztályfőnöki munkára való előkészítés a hivatásra nevelést egyéb vonatkozásban is előrelendítette és elmélyítette.

Magától értetődően csatlakoztattuk ezt pl. hallgatóinknak az ifjúsági mozgalmi (úttörő) vezetői kiképzéséhez; így a kettő nemcsak egymás mellé került, hanem szerves *egységgé* fejlődött. Még a feladatlapokat és a munkafüzeteket ellenőrző aktívákat is egyesíteni lehetett.

Ebből a meghatározott, viszonylag egyszerű és igen fontos feladatra

egyesült kis csoportból mindjárt kezdetben igen jó szellemű, 10—12 hallgatóból álló kollektíva jött létre, amely az érdeklődés fokozódásával párhuzamosan egyre bővült. Az 1968—69. tanévben már mintegy 40 főre szaporodott az aktivisták száma, 1969—70-ben pedig 60-ra bővült.

Már kezdetben is felmerült az az igény, hogy — mivel a főiskolai könyvtár nagyrészt elavult osztályfőnöki és ifjúsági mozgalmi anyagot tartalmaz — valahogyan a magunk erejéből mégis gondoskodjunk a szükséges anyagról. Így vetődött fel annak az ötlete, hogy ezeket a hallgatók egykori iskolájuktól, ifjúsági szervezeteiktől szerezzék meg, és helyezték a tanszéken letétbe, vagy ajándékozzák a főiskolánknak. Így hozták létre az *ifjúsági mozgalmi könyvtárat*, amely ma már jelentős mennyiségű és egyre bővülő, jól használható szakirodalmi anyaggal segíti a szemináriumi gyakorlatra készülő hallgatókat.

A közösségi élet és a felelősségteljes pedagógiai, mozgalmi munka igénye hozta létre ugyanazon közösségen belül azt az újabb kollektívát, amelynek tagjai felváltva *ügyeletes szolgálatot* tartanak, s tanácsaikkal, tapasztalataik átadásával, könyvekkel stb. segítik azokat, akiknek a gyakorlati munkában valami nehézségük, problémájuk akad.

A nagy közösségen belül újabban létrejött egy harmadik aktív csoport, amely bekapcsolódott a „Forradalom lángjai” országos akcióba is. Ennek keretében olyan „*múzeumi*” anyag összegyűjtését kezdte el, amely a félévszázados kommunista ifjúsági mozgalom fennmaradt tárgyi emlékeit fogja tanulságosan demonstrálni.

A szocialista közösségi nevelés egyik legfőbb *feladata*, de egyben *kézzelfogható eredménye* is, ha a pedagógus köré csoportosuló, egyre bővülő, megbízható réteg *öntevékeny*é válik, hogy odáig fejlődik, hogy közösségi céljait, feladatait önállóan tervezi, szervezi, hajtja végre, elemzi és értékeli.

Nos, ez a kis közösség is eljutott idáig: az önként, lelkesedéssel és hivatástudattal vállalt feladatok végrehajtását becsületügyüknek tekintik, s a felmerült problémák megoldásához gazdag invencióval alakítottak mindig újabb és újabb önálló és öntevékeny munkacsoportokat.

A szocialista közösség fogalmának lényeges tartalmi jegye az is, hogy *beilleszkedik a társadalmi közösségek rendszerébe*. A szaktanár nevelőmunkájának egyik bizonyítéka, hogy ez a meghatározott szemináriumi feladat megoldására létrehozott kis csoport is helyét kért magának főiskolánk KISZ-szervezetében. A neveléstudományi tanszéket tehát egyik hivatalos állami feladatának végrehajtásában teljes *mozgalmi felelősséggel* és odaadással segíti.

Ez a közösség más vonatkozásban is igazolja életképességét: a *fejlődésben*. Abban, hogy — mint látjuk — állandóan új feladatokat keres és talál is magának. Szűk körűnek találta az elnevezést is, ezért azt kérte, hogy közös megegyezéssel változtassuk meg. Így alakult át *Nevelésmódszertani Kabinet*té.

A kabinet törzsgárdája jelentős segítséget nyújtott tanszékünknek abban is, hogy vezetőjét, *dr. Király Gyula* főiskolai adjunktust az úttörő- és osztályfőnöki munkára előkészítő tevékenységében messzemenően segítette: nagy szerepe volt pl. a II. éves hallgatók nyári végi felsőtárkányi egyhetes úttörővezető-képző táborának sikeres szervezésében. A nyári szünet utolsó hetében rendezett táborba ugyanis nem minden hallgató érkezett egyforma örömmel: volt, aki szünidejének megrövidítését vélte, de a második naptól kezdve a tábori életben már lelkesedéssel vett részt, és onnan úgy távozott, hogy megszerette az úttörőéletet. Hangulatos, vidám formák

között ott alaposan megismerték mindazokat a tennivalókat, amelyek az ifjúsági mozgalmi munkát nevelő hatású, vonzó foglalkozássá teszik. A Nevelésmódszertani Kabinet eddig végrehajtott, tehát *teljesített* programjából illusztrációképpen csupán néhányat idézünk. Ezek: az úttörő és osztályfőnöki gyakorlatokra készülő hallgatók folyamatos tárgyi és metodikai segítése, a kabinethez fordulóik számára tanácsadás; a mozgalmi könyvtár anyagának folyamatos gyarapítása a patronált iskolák úttörőinek és az ország legkiválóbb csapatainak a gyűjtésbe való bevonásával; rendszeres könyvtári kölcsönző szolgálat, a mozgalmi múzeum anyagából időszakos kiállítások rendezése a nagy évfordulókra; diafilmek készítése Eger város úttörőcsapatainak megmozdulásairól; módszertani mozgófilmek készítése, fotokópiák készítése a múzeumi gyűjtemény számára ifjúsági mozgalmi tárgyi emlékekről, dokumentumokról; félévenként legalább egy közös kirándulás szervezése.

A hallgatók eszmei-politikai nevelése

A Művelődésügyi Minisztérium a négyéves kétszakos képzés bevezetése utáni első években végzett tájékozódása alapján megállapította, hogy ennek tanterve alapjaiban megfelelő. Szükséges azonban a főiskolai oktató-nevelő munka eszmei-politikai és szakmai-tudományos színvonalának állandó emelése; a pedagógusjelölteknek az élettel, a szocialista termelés gyakorlatával való szorosabb kapcsolata, illetve ennek biztosítása; továbbá a tanszékek, a párt- és KISZ-szervezetek együttműködésének fokozása.

Mindezen tennivalók egységes elvi irányítása érdekében a Művelődésügyi Minisztérium közreadta „A nevelőmunka helyzete és feladatai a pedagógusképző intézményekben” c. kötetet (Tankönyvkiadó, Bp., 1968.), amely elvi és gyakorlati szempontból jól áttekinthetően, a *lényegre* mutatva összegezte a szükséges és lehetséges tennivalókat. Ugyanebben az évben a minisztérium az *MM. 110.596 1968. sz. rendelkezésben felhívta valamennyi felsőoktatási intézmény vezetőségét*, hogy a nevelőmunka szervezetté és tudatosá tétele, eredményességének, hatásfokának megjavítása érdekében az intézmények oktatói, dolgozói és diákaktivistái bevonásával nevelési konferenciákat és szemináriumokat szervezzenek, és ezen *dolgozzák ki közvetlen és perspektivikus nevelési programjaikat*.

Az így kialakított, intézményenként alaposan és sokoldalúan megvitattott egységes főiskolai nevelési munkaterv alapján készítették el a tanszékek, a főiskolai párt- és KISZ-szervezetek, világnézeti, nevelési és tudományos bizottságok, kollégiumok, könyvtárak stb. a maguk egy évre szóló, kísérleti jellegű koordinált nevelési munkatervét. Ez a munka *önmagában is* a nevelés kérdései felé fordította az érdeklődést, és *egységes közvéleményt* alakított ki a szervezett és tervszerű nevelőmunka mellett.

A tanárképzés színvonalának emelését célzó minisztériumi intézkedések rendszerébe illeszkedik az a *tudományos ülés* is, amelyet a *tanárképző főiskolák fennállásának 20. évfordulója alkalmából* éppen nálunk, Egerben tartottak az ünneplő főiskolák. Ezen a *minisztérium Pedagógusképző Osztályának kívánságára* az általános iskolai tanárképzés pedagógiai problémáit — elsősorban az oktató-nevelő munka korszerűsítésének a kérdéseit — vitatták meg a jelenlevő delegációk.

Az előadók, korreferensek és felszólalók a tanárképzés és nevelés kérdésein túl *a főiskolai oktatás korszerűsítésének* időszerű és szükséges lehetőségeit és módozatait is részletesen feltárták.

Az elhangzottak alapján nálunk Egerben *is új lendületet* vett a főiskolai oktató- és nevelőmunka. Ennek külső feltételeit is biztosítják az immár befejezéshez közeledő építkezések. Így válik lehetővé, hogy a neveléstudományi tárgyak itt is megkapják az őket megillető szerepet, amelyet a tanárképzésben be kell tölteniük.

Ezzel kapcsolatban elsősorban arra gondolunk, amire bevezető előadásában *Miklósvári Sándor* is célzott: hogy ti. *a neveléstudományok elméletének és gyakorlatának az általános iskolai pedagógusképzésben „a legkorrektebb értelemben vett hegemoniát” kell biztosítani.* A neveléstudományi tanszékek Hamupipőke-szerepét tehát meg kell szüntetni. Ehhez azonban mindenekelőtt az szükséges, hogy a pedagógiai tárgyak oktatói gyakorlati eredményeikkel, oktató-nevelő munkájuk színvonalával, tehát *tényekkel* igazolják a nekik szánt és őket a pedagógusképzésben megillető szerepre való alkalmasságukat.

A szaktanszékek intenzívebb bekapcsolódása az általános iskolai pedagógia tudományos művelésébe

A tanárképző főiskolák munkájának szelleme a reform előtt nem minden vonatkozásban felelt meg az élet követelményeinek. A *tudományos* igények egyoldalú hangoztatása mellett itt-ott háttérbe szorult a *gyakorlati* tanárképzés igénye. Ezért a minisztérium 1967-ben a főiskolák igazgatóinak szombathelyi értekezletén hozott együttes határozata alapján kötelező érvényűvé tette az *iskolaközpontú* szemléletet, az általános iskolai pedagógusképzés egyedül helyes alapelvét.

Az oktatási reform egyik iránymutató tézise azt követeli, hogy szorosabbá kell tenni az iskolák kapcsolatát az élettel, a gyakorlattal, a természettel. Ettől az elvtől nem szakadhat el a tanárképzés sem: az élet, a társadalom sürgető igénye, hogy a leendő általános iskolai tanárt mindenekelőtt *ennek* a feladatnak a szolgálatára képezzük ki, tehát a magas fokú és igényes szaktudományi képzést az új követelményeknek megfelelő *tanárneveléssel* kell összhangba hozni.

Bár a mi egi főiskolánk számára *természetes* volt ez a feladat, a szombathelyi értekezlet határozatai mégis jelentős változást hoztak az oktatók tudományos kutatási terveinek fokozatos átszervezésében is. Nem feladatunk az igazgatóság és a Tudományos Bizottság ilyen irányú szervező tevékenységének ismertetése, mégis ki kell térnünk néhány utalással annak igazolására, hogy a minisztérium intencióinak megfelelően a szaktanszékek és a gyakorlóiskola oktatói milyen mértékben tértek át az iskolaközpontú tudományos kutatásra, az általános iskolai pedagógia művelésére. (Csak a legutóbbi két tanév adatait közöljük.)

Az *Állattani Tanszéken* dr. Vajon Imre adjunktus „Az állathatározásokkal kapcsolatos tapasztalatok a szakköri foglalkozásokon c. témán dolgozik. Ezzel igen komoly segítséget nyújt egyrésről a biológia szakos

hallgatóinknak, másrészt a már működő biológiateanároknak. Feladatlapokat, feladatlap-mintákat, példamegoldásokat dolgozott ki az állathatározásokhoz, amelyekkel mintegy az állathatározás algoritmusára vezeti rá az érdekelteket. E tárgykörben négy publikációja jelent meg a Biológia Tanítása c. folyóiratban.

Külön foglalkozik a biológiai terepgyakorlatok metodikai kérdéseivel is: erről a feleségével, *dr. Vajon Imrénével* együtt írt közös publikációja jelent meg a Felsőoktatási Szemlében. Ezenkívül szakköröket vezet (Ifjú Biológusok Köre, gyakorlóiskolai biológia szakkör), és a szakkör-vezetés szaktárgyi és pedagógiai kérdéseit vizsgálja. Tapasztalatairól a Magyar Biológiai Társaság Didaktikai Szekciójának 1969. évi májusi ülésén beszámolt. Ez irányú tevékenységére a TIT biológiai szekciója is felfigyelt: tematikája alapján tervbe vette, hogy az országban másutt is szervez hasonló szakköröket.

A *Fizikai Tanszék* tagjai közül *Vidó Imre* adjunktus az új oktatási eszközök és módszerek kipróbálása, fejlesztése és demonstrálása érdekében heti 4 órában tanít fizikát a gyakorlóiskolában. Ezenkívül a tévés órák felhasználásának módszertanát tanulmányozza abból a célból, hogy a fizikaszakos hallgatók számára tartott módszertani előadásainak a gyakorlattal (a tanítási gyakorlattal) való összehangolása minél eredményesebb legyen. Erről szóló publikációja most készül.

A *Földrajzi Tanszéken* *dr. Köves József* főiskolai docens végez az oktatási folyamat és az oktatási módszerek korszerűsítését célzó, jelentős eredményeket dokumentáló módszertani kísérleteket a helybeli gyakorlóiskolában és a IV. sz. általános iskolában *Kálmán Miklósné* és *Révész Márta* vezető tanárok bevonásával. A feladatlapokkal és munkafüzetekkel végzett kísérleteinek eredményeit folyamatosan publikálja a Földrajztanítás és a Módszertani Közlemények c. folyóiratokban, valamint főiskolánk Tudományos Közleményeinek kötetében. A folyó évben „A munkafüzet eredményes, változatos felhasználásáról” 5 íves munkája van sajtó alatt (Tankönyvkiadó). Emellett *dr. Udvarhelyi Károly* tanszékvezetővel földrajzi felmérőlapokat állított össze az általános iskola 5—8. osztálya számára (Tankönyvkiadó, 1970.). *Dr. Köves József* didaktikai és metodikai kísérletsorozatának jelentős állomását jelentik azok a kísérletek és felmérések, amelyekkel kikísérletezte a földrajzi munkafüzetek változatos és eredményes felhasználásának módszereit, eljárásait és alkalmassá tette a füzeteket arra, hogy azok a tananyag emlékezetbe vésésén túl, a feldolgozás és ellenőrzés céljaira is megfeleljenek.

Az utóbbi hetekben fejezte be azt a munkáját (110 lap), amely az általános iskolai földrajztanítás követelményrendszerét tartalmazza. A maga nemében *úttörő jelentőségű* dokumentumot a minisztérium számára a minisztérium megbízásából készítette. Ennek vitáját az illetékesek 1970. márciusában kezdik meg.

Az *Irodalomtörténeti Tanszék* oktatóközössége *Berzy András* tanszékvezető főiskolai tanár szerkesztésében — a hallgatók közreműködésével — összeállította az általános iskolai irodalmi tantervi anyag szakmethodikai szempontú teljes bibliográfiáját, *Gál István* főiskolai

adjunktus pedig a negyedéves magyar szakos hallgatók tanítási gyakorlatainak új rendszerét dolgozta ki, amely lehetővé teszi, hogy a hallgatók megismerjék a korszerű irodalomtanítás valamennyi módszerének és eszközének legcélravezetőbb kombinációit.

A *Kémiai Tanszéken Sárík Tibor* főiskolai adjunktus két tantárgypedagógiai kutatómunkával foglalkozik. Egyik témája: „A programozott, a hagyományos és a feladatlapos módszer hatékonyságának összehasonlítása.” Az elmúlt évben a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola Kémia Tanszékével közösen elkészítette 10 óra programját a *sók* témaköréből (a 8. osztály számára).

A kísérletet egy időben négy általános iskolában végezték: az egrí IV. sz. általános iskolában, az ózdi Bartók Béla általános iskolában, a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola gyakorlóiskolájában és a rakamazi általános iskolában.

A programozott órákkal mindenütt számszerűen is kimutatott jobb eredményt értek el.

A programokat *Sárík Tibor* az 1969/70-es tanévben teljes egészében átdolgozta és lerövidítette, s a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának segítségével 1000 példányban rotával is sokszorosította. Az új, tökéletesített, javított programokkal ismét a három módszert hasonlítják össze a következő iskolákban: sárospataki Esze Tamás általános iskola, sátoraljaújhelyi általános iskola, szomolyai általános iskola, az Egrí Tanárképző Főiskola gyakorlóiskolája és az egrí IV. sz. általános iskola.

Az értékelést 1970. december 31-ig végzik el.

Ezeket a programozott óraterveket *Sárík Tibor* magas színvonalú pedagógiai kultúrával öntötte végső formába. Külön érdeme a szöveg és az ábraanyag gondos kompozíciója, áttekinthetősége, ami fokozza az anyag könnyebb és gyorsabb emlékezetbe vésését is.

Kísérlete jelentős mértékben segíti a főiskolákon folyó oktatásmélet tanítását is, mert a didaktikai szemináriumokon egy főiskolák közötti alkotóközösség munkája gyanánt létrejött programot tudunk szemléltető anyagként bemutatni.

Sárík Tibor másik témája: az általános iskolai szakköri munka. Munkatársaival három éve dolgoznak egy meghatározott szakköri tematika kialakításán. Az egrí Városi Úttörőház kémiai szakkörében kísérletezik ki a témát. A Tankönyvkiadóval való előzetes megbeszélés alapján 1971-ben szakköri füzet kiadását tervezik. Ezzel kapcsolatban A Kémia Tanítása c. lapban *Sárík Tibornak* publikációja is megjelent.

A *Matematikai Tanszék* két tagja az általános iskolai számtan-mértan tanítása keretében két korszerűsítési kísérlettel is foglalkozik.

Az egyik a „Komplex matematikatanítás”, a Varga Tamás-féle tantervi-módszertani kísérlet az OPI munkaprogramja keretében.

Nagy Lajosné főiskolai adjunktus irányításával a gyakorlóiskola 1. és 2. osztályában *Erdész Edéné* tanítónő közreműködésével.

Ezzel egyidőben *Rados Mihály* tanársegéd irányításával is folyik ugyanez a kísérlet a gyakorlóiskola párhuzamos 1. osztályában *Varju Vilmosné* tanítónő közreműködésével.

A kísérlet célja: az általános iskolai számtan-mértan oktatás tartalmi és módszertani korszerűsítése az általános iskola első osztályától az alapoktól kezdve.

A Matematikai Tanszék felügyelete alatt folyik egy másik kísérlet is: a „Forrainé-féle kísérleti matematikaoktatás” *Vajda József* gyakorlóiskolai tanár irányításával a gyakorló általános iskola két osztályában.

A kísérletet *Oldal Vincéné* és *Bardi István* gyakorlóiskolai tanárok végzik.

Vajda József gyakorlóiskolai tanár az irányítója (tanácsadója) Eger város és Heves megye többi ilyen kísérleteinek is, így kapcsolatot tart 11 általános iskolával.

A kísérlet célja az általános iskolai számtan-mértan oktatás hatékonyabbá tétele.

A *Mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok* tanszéke az általános iskolai mezőgazdasági gyakorlati foglalkozás és a természettudományi tárgyak anyagának tanításával kapcsolatban hat vidéki iskolában végez fizikai, kémiai, élővilág, földrajz, számtan-mértan és rajz tanmeneteivel összehangolt kísérleteket, amelyeknek eredményeit feladatlapok segítségével ellenőrzik és értékelik. A kísérleteket *Firkó János* főiskolai adjunktus irányítja az OPI Politechnikai Tanszékével koordináltan. A két évvel ezelőtt megindított munka eredményéről a Gyakorlati Foglalkozás c. folyóiratban számoltak be.

Az északi országrész általános iskoláiban tervszerűen kiválasztott iskolákban végzett kísérletek abból a szempontból is jelentősek, hogy a kísérletező munka iránt sikerült széles körben felkelteni a pedagógusok érdeklődését. A legkorszerűbb didaktikai szemléletet tükröző tananyagkoncentráció érdekében a szerzők által megfogalmazott feladatok alkalmasak arra, hogy a tanulók megszokják az okok, okozatok és jelenségek közötti összefüggések keresését, az alkotó aktivitást.

Publikációjukban a kontrollvizsgálatok eredményeképpen azt is kimutatják, hogy a didaktikai feladatoknak az általuk szervezett és kidolgozott koncentrációja jelentős mértékben fokozza, számszerűen is igazolt módon bizonyítja a teljesítőképesebb tárgyi tudást.

A *Magyar Nyelvészeti Tanszéken* dr. *Bakos József* tanszékvezető főiskolai tanár két (de valójában összefüggő) problémakörben végez kísérleti vizsgálódást. Foglalkozik a tanári beszéd határfokát erősítő tényezőkkel: „a tanári beszéd hangalakjának, nyelvi formálásának, retorikájának és ektoszemantikai faktorainak külön információs értékével.” Az OPI munkaterve keretében a tanulói beszéd sokoldalú vizsgálatát végzi. Ennek a vizsgálatnak a feladata: bemutatni, hogyan fejlődik a gyermek beszéde, kifejezőképessége, és milyen fejlődéslélektani, pedagógiai összefüggésekre kell ügyelnünk a gyermek beszéde fejlődésének motiválásában, fejlesztésében stb. Az egész országra kiterjedő kísérleti vizsgálódás keretében igen sok magnófelvételt készített; ennek a feldolgozása most van folyamatban.

A vizsgálódás részeredményeiről már eddig is több tanulmánya jelent meg a Magyar Nyelvőr, a Pedagógiai Szemle, a Magyar Pedagógia és a Felsőoktatási Szemle hasábjain.

Az 1968—69. tanévben jelentős szakmódszertani kísérleteket indított a tanszék egyrészt tudományos céllal, másrészt azért, hogy a hallgatókkal megismertesse a nyelvtanítás korszerű módszereit. *Dr. Chikán Zoltánné* főiskolai adjunktus koordináló és szervező tevékenysége mellett a gyakorlóiskola valamennyi magyar szakas tanárának közreműködésével feladatlapokon, programozott feladatlapokon és csoportmunka-feladatlapokon dolgozzák fel a magyar nyelvtan általános iskolai tantervi anyagának súlyponti témáit. Emellett az arra önként vállalkozó hallgatókat is fokozatosan bevonják mind a feladatlapok szerkesztésébe, mind a feladatlapok felhasználásával tervezett órák levezetésébe. A hallgatók előtt máris bizonyították ezek a kísérletek, hogy az új módszeres eljárások alkalmazása fogékonyra teszi a tanulókat az önálló ismeretszerzésre és a közösségi munkára; a megnövekedett tanulói aktivitás pedig biztosítja a tanítás jobb határfokát is.

Bár a feladatlapokkal és programokkal egybeépített tanítási terveiket a neveléstudományi tanszék oktatói a didaktikai szemináriumok keretében rendszeresen hasznosítják, publikációra érettnek tartják, s megjelenését is hasznosnak ítélik, a Nyelvészeti Tanszék oktatóközössége és a szerző továbbra is csiszolja, finomítja azokat.

Jelentős felmérések és kísérletek alapján végez ugyancsak fontos általános iskolai tantárgypedagógiai tudományos kutatást *dr. Pásztor Emil* főiskolai adjunktus az „Anyanyelvi nevelés — magyartanítás” c. témakörben. Ezzel kapcsolatban több cikke, tanulmánya jelent meg az utóbbi években a Köznevelés, a Magyar Pedagógia, a Magyar Nyelvőr, a Magyartanítás, a Módszertani Közlemények, a Tudósító és a Hevesi Művelődés c. folyóiratban. Az OPI munkaterve keretében pedig „A helyesírási kézikönyvek és a nyelvtanítás” című témával foglalkozik.

A *Neveléstudományi Tanszék* — amellett, hogy a főiskolánkon folyó kísérletek eredményeit a saját oktató munkájában népszerűsíti és felhasználja — maga is végez tantárgypedagógiai kísérleteket. Ezek egyrészt a főiskolai oktatás korszerűsítését szolgálják, másrészt — közvetlenül és közvetve — az általános iskolai oktató-nevelő munka optimalizálását.

Juhász Tamásné adjunktus a főiskolai logikai szemináriumi gyakorlatok anyagához készített jól átgondolt, többszörösen kipróbált programozott és tantárgytesttel jellegű feladatlapokat, amelyeket úgy állított össze, hogy a hallgatók saját szaktárgyuk általános iskolai tantervét és tankönyveit kényszerüljenek felhasználni és ezen keresztül is megismerni. Kísérleteinek egy részéről a főiskolánk előző évi Tudományos Közlemények c. kötetében számolt be. Munkáját azonban tovább folytatja: jelenleg a logikai szemináriumi gyakorlatok második felének programozott feladatlapos kidolgozását végzi.

Dr. Király Gyula adjunktus két év óta általános iskolai *nevelésmódszertani* kísérleteket végez. A hallgatók az ifjúsági mozgalmi, közelebbről az úttörő és az osztályfőnöki tervező és nevelő munkára való előkészítése érdekében készített feladatlapokat és munkafüzeteket, amelyek a teljes főiskolai szemináriumi anyagot tartalmazzák, s az elméleti kérdések tisztázásához szükséges tananyag összegyűjtéséhez is rendszeres segítséget nyújtanak. Ezek a feladatlapok azt is lehetővé teszik, hogy a hallgatók

szabad óráikban végezzék el mindazoknak a feladatoknak nagy részét, amelyeket a miniszteri rendelkezés előír. Emellett tudatosan szerkesztett követelmény- és feladatrendszerével a hallgatókat önálló megfigyelésre, alkotó önállóságra szoktatja.

Dr. Kovács Vendel kandidátus, főiskolai docens elsősorban az általános iskola *hagyományos* oktatási módszereinek *korszerű* felhasználásával, továbbá a csoportmunkával kapcsolatban végez tudományos megfigyeléseket és kísérleteket, főképpen a gyakorlóiskola munkájára, közreműködésére támaszkodva. Témájáról rendszeres publikációi jelentek meg a tekintélyes tudományos folyóiratokban. Tudományos tevékenysége legmagasabb elismerését jelenti az érte elnyert kandidátusi tudományos fokozat és az a kitüntetés, hogy a Magyar Tudományos Akadémia a Didaktikai Bizottság tagjául hívta meg.

Dr. Nagy Andor adjunktus elsősorban az iskolatévé adásainak didaktikai és metodikai kérdéseit vizsgálja. Heves megye és Eger város iskoláiban végzett felméréseinek eredményeit hasznosító és a tévépedagógia elméleti és gyakorlati kérdéseit rendszeresen feldolgozó publikációi a főiskolai Tudományos Közlemények köteteiben, a Módszertani Közleményekben, a Tévépedagógiában, a Köznevelésben és a Heves megyei Tudósítóban jelentek meg.

Póbis István adjunktus a mostani téli vizsgaidőszakban programozott feladatlapokat is tartalmazó *munkafüzetet* készített a másodéves hallgatók *didaktikai* szemináriumi gyakorlataihoz. Ezekben az elméleti előadásokkal teljesen koordináltan dolgozza fel a korszerű didaktika súlyponti kérdéseit, a teljes didaktikai szemináriumi tematikát. A hallgatóknak ezzel lehetőséget ad arra, hogy az általános iskolai oktatás valamennyi alapvető kérdését könnyebben és jobb hatásfokkal sajátítsák el, s tulajdonképpen a gyakorlatban, a programok megoldása közben ismerjék meg mindazokat a didaktikai fogalmakat, amelyekre a főiskolai metodika tanítása és az általános iskolai oktató-nevelő munka épül.

Az *Crosz Tanszéken dr. Bihari József* tanszékvezető főiskolai tanár a gyakorlóiskola orosz szakos tanáraival egységes közösségben végzi az érdekeltek szaktudományi és metodikai önképzését, másrészt a hallgatókkal a tanítási órán kívüli nyelvgyakorló foglalkozásokat is rendszeressé tette: testületileg vesznek részt pl. az élő orosz nyelv gyakorlását célzó klubesteken, rendszeres *kísérleti jellegű* bemutató tanításokat szerveznek annak érdekében, hogy a hallgatók valamennyi korszerű nyelvoktatási eszközt és módszert megismerjenek.

A *Testnevelési Tanszéken Rátkai István* adjunktus két hallgató bevonásával végez nevelés- és oktatásmódszertani kísérleteket azzal a céllal, hogy bebizonyítsák: „a nyolcéves kisgyermekeknek a tornamozgás magas fokú elemei is rövid idő alatt” megtaníthatók az alapvető egyszerű mozgások kihagyásával. Röviden: a gazdaságos tornaoktatás bizonyításáról van szó. A kísérlet másik (neveléseméleti és metodikai) célja, hogy megvizsgálja, milyen motivációs hatással van a mozgásanyag elsajátítására, illetve a tanulók aktivitására a dicséret és a korholás.

A főiskola és az általános iskolai igazgatási és felügyeleti szervek együttműködésének szükségessége

Az eddigiek alapján megállapíthatjuk, hogy munkánk eredményeinek és fogyatékosságainak rendszeres és komplex feltárása egyike a legfontosabb feladatainknak. Nemcsak abban segít, hogy tanárképző és nevelő tevékenységünket állandóan ellenőrizhetjük, hanem abban is, hogy hibáinkat munka közben mi magunk is kijavíthatjuk.

A felsorolt — s immár nagyrészt *megszüntetett* — hiányosságokon kívül *megnyugtató* és *felemelő kép tárul elénk* azokból a felügyelői közlésekből és igazgatói minősítésekből, amelyeket a mi főiskolánkon a legutóbbi időben végzett tanárok hivatástudatával, úgyszeretetével, kötelességtudásával, emberi magatartásával kapcsolatban kaptunk. Az elenyészően csekély számban előforduló — főképpen emberi gyöngeségből származó — kisiklások is arra utalnak, hogy ahol a kezdő pedagógus jó közösségre lett, ahol nem hagyták magára, ő is megtalálta a helyét mind a nevelőtestületben, mind a gyerekek között, mind a társadalomban.

Ahol *segítik* abban, hogy életkörülményeit rendezze. lakáshoz jusson, tehát hivatásának élhessen, ott otthonra lel, s szívesen és rövid idő alatt beilleszkedik a falu társadalmába is.

Befejezésül hangsúlyozni kívánjuk, hogy *egyetlen pedagógusképző intézmény sem képezhet minden tekintetben kész pedagógusokat*. Ehhez csupán a legszükségesebb útravalót: a szaktárgyi tudást, szilárd tudományos világnézetet, nevelői hivatástudatot, valamint a pedagógiai tájékozottságot adhatjuk, és egy kevés, de most már az eddiginél több gyakorlatot.

Igazi pedagógussá, a tanítás és nevelés mesterévé — esetleg művészévé — csak az olyan, jól irányított iskolai közösség érlelheti őket, amelyben a felügyelőktől, igazgatóktól és a tapasztalt kartársaktól megszemenő segítséget kapnak.

ZUSAMMENFASSUNG

Es ist eine der spannendsten Aufgaben für jeden Pädagog, ausser dem unmittelbaren Einfluss seiner Unterrichts- und Erziehungsarbeit auch dessen fernere, indirekte Erfolge zu sehen, sie abzumessen und auszuwerten.

Für die Lehrkräfte der Lehrerbildungsinstitutionen tritt dieses Problem komplexer auf. Sie müssen nämlich prüfen, wie weit ihre Hörer in schöpfenden pädagogischen Anwendungen der fachwissenschaftlichen Kenntnisse, Informationen, Erfahrungen und Fertigkeiten reif geworden sind, die sie an der Hochschule erhalten hatten; also wie ihre früheren Studenten die jungen Pädagoge ihren Menschen stehen: was für Pädagoge und was für sozialistische Menschen sie im öffentlichen Leben geworden sind.

In dieser Beziehung hat die Direktion und der Erziehungsrat der Pädagogischen Hochschule Eger mehrere Verfahren ausprobiert.

Vor allem haben die besten Ergebnisse die persönlichen Zusammenkünfte und Equeten gegeben. Dadurch konnte das Ungarische Unterrichtsministerium viele gute und praktische Einrichtungen getroffen.